

ANNA GADOMSKA-RADEL¹

ORCID: 0000-0002-3896-3254

INSTRUMENTY OCHRONY PRAWNEJ OSOBY DOZNAJĄCEJ PRZEMOCY DOMOWEJ W ŚWIETLE USTAWY O POLICJI

Przemoc domowa stanowi istotny problem społeczny, który nie traci na aktualności i w konsekwencji prowadzi do wiktyimizacji ofiar. Oznacza ona zamierzone oraz wykorzystujące przewagę sił działanie skierowane przeciw członkowi rodziny, które narusza prawa i dobra osobiste powodujące cierpienie i szkody. Działania osoby stosującej przemoc nie są przypadkowe i dąży ona do uzyskania pełnej kontroli oraz władzy nad osobą doznającą przemocy, do jej bezwzględnego posłuszeństwa. Sprawca swoim działaniem narusza podstawowe prawa ofiary, a mianowicie jej godność, wolność i nietykalność cielesną. Doświadczają jej kobiety, ale także dzieci, osoby starsze, chore, a czasami również mężczyźni². Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej³ jest to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia, naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę, ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej, istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą

¹ Dr Anna Gadomska-Radel — doktor nauk prawnych, adiunkt w Instytucie Nauk Prawnych Akademii Policji w Szczytnie, radca prawny. Jej zainteresowania naukowe obejmują: wiktymologię, prawo karne, postępowanie karne, patologię społeczną i prawo rodzinne.

Adres do korespondencji: <a.gadomska@apol.edu.pl>.

² M. Borowski, *Przemoc w rodzinie — Violence in the family*, <<https://www.studocu.com/pl/document/uniwersytet-kazimierza-wielkiego-w-bydgoszczy/kryminologia/borowski-przemoc-w-rodzinie/53062755>>, 4 kwietnia 2024 r.

³ Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 424; dalej jako: ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

środków komunikacji elektronicznej. Definicja przemocy domowej zawarta jest także w art. 3 lit. b Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r.⁴, w myśl której oznacza ona wszelkie akty przemocy fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej zdarzające się w rodzinie lub gospodarstwie domowym, lub między byłymi, lub obecnymi małżonkami, lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara działali lub dzielili miejsce zamieszkania, czy nie. Przemoc domowa może przybierać różne formy, a mianowicie przemocy psychicznej (emocjonalnej), fizycznej, seksualnej, ekonomicznej oraz polegającej na zaniedbywaniu. Przemoc rzadko występuje jednorazowo, znacznie częściej jest procesem trwającym przez wiele lat i powtarzającym się według pewnego cyklu. Przy tym cykl przemocy domowej najczęściej składa się z trzech następujących po sobie faz, tj. fazy narastającego napięcia, fazy ostrej przemocy i fazy miodowego miesiąca.

Ze zgromadzonych przez Policję danych statystycznych wynika, że w 2022 r. nastąpił spadek liczby przypadków przemocy domowej, albowiem odnotowano 131 813 sytuacji dotyczących poszczególnych rodzajów przemocy, co w odniesieniu do 2021 r. dało spadek o 9596 przypadków, zaś w stosunku do 2020 r. spadek o 32 252 sytuacje⁵. W 2022 r. odnotowano 47 405 przypadków przemocy fizycznej, co w odniesieniu do 2021 r. stanowi spadek o 2597 (dynamika wyniosła 94,81%), a do 2020 r. (odnotowano 57 760 przypadków) spadek o 10 355 przypadków. Odnosząc się do przemocy psychicznej, należy wskazać, że w 2022 r. odnotowano jej 64 624 przypadki, co dało spadek do 2021 r. o 5987 przypadków (dynamika 91,52%), zaś do 2020 r. o 16 720 przypadków. W 2022 r. w przypadku przemocy seksualnej oraz przemocy ekonomicznej odnotowano wzrost w tym zakresie, w stosunku do 2021 r. W 2022 r. odnotowano 1630 przypadków przemocy ekonomicznej (wzrost w stosunku do 2021 r. o 82 przypadki — 105,30%) i 1758 przypadków przemocy seksualnej (wzrost w stosunku do 2021 r. o 710 przypadków — 167,75%, wzrost w stosunku do 2020 r. o 595 przypadków, wzrost w stosunku do 2019 r. o 520 przypadków)⁶.

Analiza danych statystycznych wykazuje, że w 2022 r., podobnie jak w latach ubiegłych, największą grupę osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą domową, stanowiły kobiety (51 935 osób), co daje 72,50% ogółu osób dotkniętych przemocą. W dalszej kolejności pozostają osoby małoletnie — 10 982 osoby (15,33% ogółu) oraz mężczyźni — 8714 osób (12,17% ogółu). Spadek w odniesieniu do 2021 r. odnotowano we wszystkich kategoriach osób (kobiety — spadek o 3177

⁴ Dz.U. z 2015 r., poz. 961.

⁵ Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w roku 2022 za okres od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2022 r., Warszawa 2023, s. 33.

⁶ Tamże.

osób, dynamika wyniosła 94,24%, małoletni — spadek o 147 osób, dynamika 98,68%, mężczyźni — spadek o 806 osób, dynamika 91,53%)⁷.

Ponadto w 2022 r. dominującą grupą osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc domową byli mężczyźni w liczbie 55 426 osób, następnie kobiety w liczbie 6497 osób, zaś tylko w niewielkim stopniu nieletni, gdyż 321 osób⁸. Podobna sytuacja była w 2021 r., albowiem także dominującą grupą osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosują przemoc, byli mężczyźni w liczbie 58 349 osób, następnie kobiety w liczbie 6173 osób, zaś tylko w niewielkim stopniu nieletni, gdyż 324 osoby⁹.

Zarówno rozmiar zjawiska przemocy domowej oraz jego skutki, jak i dotychczasowe rozwiązania prawne niejednokrotnie okazywały się w praktyce niewystarczające. Zaistniała zatem konieczność wprowadzenia do polskiego porządku prawnego efektywniejszych instrumentów ochrony prawnej osoby doznającej przemocy, pozwalających m.in. na nakazanie natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia¹⁰. Wyrazem tego było wejście w życie przepisów Ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹¹. Nowelizacją objęto nie tylko przepisy Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego¹², ale także Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹³, Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych¹⁴, Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁵, Ustawy z dnia 20 maja 1971 r. — Kodeks wykroczeń¹⁶ oraz Ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. — Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia¹⁷.

Ustawodawca słusznie uznał, że art. 15a ustawy o Policji w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją obowiązującą od 30 listopada 2020 r. jest zbyt słabym instrumentem prawnym w zwalczaniu i przeciwdziałaniu zjawisku, jakim jest przemoc domowa. Tym samym pozytywnie należy ocenić nowelizację ustawy o Policji z dnia 30 listopada 2020 r., która wprowadziła zmianę do art. 15a oraz dodała art. 15aa–15ak. Nie ma wątpliwości, że rozszerzyła ona uprawnienia funkcjonariuszy Policji i skonkretyzowała

⁷ Tamże.

⁸ <<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>>, 4 kwietnia 2024 r.

⁹ Tamże.

¹⁰ A. Gadomska-Radel, *Legal Aspects of Domestic Violence in the Light of Amendments to the Police Act and Other Acts*, "Internal Security" 2021, No. 13 (2), s. 88.

¹¹ Dz.U. z 2020 r., poz. 956; dalej jako: ustawa z 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

¹² Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.; dalej jako: k.p.c.

¹³ Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 145; dalej jako: ustawa o Policji.

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1266 ze zm.

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 218 ze zm.; dalej jako: ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

¹⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 2119; dalej jako: k.w.

¹⁷ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1124 ze zm.; dalej jako: k.p.s.w.

ich kompetencje zapewniające skuteczną ochronę rodziny przed przemocą¹⁸. Celem ustawodawcy jest bowiem efektywne funkcjonowanie w obowiązującym porządku prawnym kompleksowych rozwiązań dotyczących szybkiego izolowania osoby stosującej przemoc, co z reguły wiąże się z zagrożeniem dla życia lub zdrowia domowników, od osoby dotkniętej przemocą¹⁹. Zgodnie z treścią dodanego w wyniku nowelizacji art. 15aa ust. 1 ustawy o Policji funkcjonariusz Policji miał prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie, w rozumieniu przepisów obowiązującej ówczesnie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej tą przemocą, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Regulacja ta szczegółowo określiła postępowanie funkcjonariuszy Policji zarówno w trakcie interwencji podjętej we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu, jak i w wyniku uzyskanej informacji o stosowaniu ówczesnie przemocy w rodzinie, w szczególności zgłoszenia przez osobę dotkniętą przemocą, kuratora sądowego lub pracownika jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w związku z wykonywaniem ustawowych obowiązków. Instytucje te w praktyce pozwoliły zatem na szybkie odizolowanie osoby dotkniętej przemocą od sprawcy, który stosuje przemoc, w sytuacji gdy istnieje zagrożenie dla życia lub zdrowia ofiary.

Z danych statystycznych Komendy Głównej Policji dotyczących stosowania w latach 2021–2022 instrumentów prawnych obowiązujących od 30 listopada 2020 r. polegających na nakazanie natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wynika, że ogółem w 2021 r. Policja wydała łącznie 3531 nakazów i zakazów, zaś w 2022 r. liczba ta wzrosła do 4960, co wskazuje, że w okresie jednego roku liczba wydawanych nakazów i zakazów wzrosła o 1429. Jednocześnie należy zauważyć, że w 2022 r.²⁰ Policja wydała 120 nakazów, 263 zakazy oraz zastosowała łącznie nakaz i zakaz w 4577 przypadkach, co wskazuje, że w zdecydowanej większości sytuacji uznano, iż uzasadnione jest skorzystanie z dwóch instrumentów prawnych mających na celu ochronę osoby doznającej przemocy. Z danych statystycznych wynika, że w 2022 r. nakaz i zakaz został zastosowany wobec 168 kobiet oraz wobec 4792 mężczyzn. Zwrócenia uwagi wymaga, że najwięcej nakazów i zakazów w 2021 r. wydano na terenach podległych Komendom Wojewódzkim Policji w Białymstoku (461), Lublinie (387) i Krakowie (362), zaś najmniej nakazów i zakazów w tym okresie wydano na terenach podległych Komendom

¹⁸ A. Gadomska-Radel, *Legal...*, wyd. cyt., s. 89.

¹⁹ W. Kotowski, *Ustawa o Policji. Komentarz*, LEX/el. 2021, art. 15(a), <<https://sip.lex.pl/#/commentary/587322916/642786/kotowski-wojciech-ustawa-o-policji-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS>>, 4 kwietnia 2024 r.

²⁰ <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-02/Odpowiedz_MRIPS_rodzina_przemoc_10.02.2023_0.pdf>, 4 kwietnia 2024 r.

Wojewódzkim Policji w Opolu (26), Gorzowie Wielkopolskim (60) i Szczecinie (73)²¹. Natomiast najwięcej nakazów i zakazów w 2022 r. wydano na terenach podległych Komendom Wojewódzkim Policji w Białymstoku (515), Radomiu (502) i Bydgoszczy (467), zaś najmniej na terenach podległych Komendom Wojewódzkim Policji w Gorzowie Wielkopolskim (45), Opolu (66) i Poznaniu (108)²².

Jednakże w latach 2021–2022 dochodziło do tzw. złamania zakazów i nakazów, dlatego w 2022 r. liczba ta kształtowała się na poziomie 971, co stanowi 20% wszystkich zakazów i nakazów wydanych przez Policję, zaś w 2021 r. doszło do złamania 720 zakazów i nakazów²³.

W rzeczywistości nie zmieniło to sytuacji, że wprowadzony instrument prawny ograniczył ochronę osoby doznającej przemocy jedynie do zajmowanego przez nią mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. W związku z tym zaistniała konieczność zarówno usprawnienia postępowania oraz zwiększenia skuteczności funkcjonujących rozwiązań prawnych, jak i wprowadzenia w obowiązującym porządku prawnym dodatkowych nowych instrumentów ochrony mających na celu szybkie izolowanie sprawcy przemocy domowej od ofiary — nie tylko we wspólnie zajmowanym mieszkaniu, ale także w innym miejscu. Wyrazem tego jest nowelizacja Ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁴, którą wprowadzono nowe instytucje w ustawie o Policji, a mianowicie zakaz zbliżania się osoby stosującej przemoc domową do osoby dotkniętej przemocą na określonej w metrach odległość²⁵, zakaz kontaktowania się z osobą dotkniętą przemocą domową²⁶ oraz zakaz wstępu i przebywania osoby stosującej przemoc na teren szkoły, placówki oświatowej i artystycznej, obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba dotknięta przemocą domową, lub jej miejsca pracy²⁷, a ponadto zmieniono dotychczasowe obowiązujące regulacje odnoszące się do ochrony ofiar przemocy domowej. Natomiast w celu wzmocnienia ochrony małoletnich pokrzywdzonych oraz osób dotkniętych przemocą domową zmieniono przepisy Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks postępowania karnego²⁸ normujące środki zapobiegawcze, a mianowicie można nakazać oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej okresowe opuszczenie lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym i jego najbliższego otoczenia lub zakazać mu zbliżania się do pokrzywdzonego na wskazaną odległość, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie

²¹ Tamże.

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ Dz.U. z 2023 r., poz. 289; dalej jako: ustawa z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

²⁵ Dalej jako: zakaz zbliżania.

²⁶ Dalej jako: zakaz kontaktowania.

²⁷ Dalej jako: zakaz wstępu.

²⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 37; dalej jako: k.p.k. Artykuł 275a k.p.k., wprowadzony ustawą z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, wszedł w życie w 15 sierpnia 2023 r.

popęlni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Ponadto nowelizacją Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw²⁹ nie tylko wprowadzono zmianę tytułu ustawy wskazującej, że źródłem przemocy jest nie tylko rodzina, ale także ujęto definicję legalną przemocy domowej, która zastąpiła pojęcie przemocy w rodzinie. Należy bowiem zauważyć, że przemoc domowa może występować chociażby między byłymi małżonkami, którzy w świetle prawa rodzinnego i opiekuńczego nie są rodziną, a mogą zamieszkiwać po orzeczeniu rozvodu we wspólnym mieszkaniu. Dlatego też konsekwentnie rozszerzono i precyzyjnie określono katalog osób doznających przemocy domowej, które objęte są ochroną prawną, m.in. małżonka, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, czy też osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania.

Powszechnie przyjmuje się, że najskuteczniejszym środkiem ochrony osoby dotkniętej przemocą domową mającym na celu zapewnienie jej bezpieczeństwa jest natychmiastowe odizolowanie od niej sprawcy przemocy. Jednocześnie całkowite odizolowanie sprawców od ofiar odgrywa istotną rolę w uniknięciu trwałej wiktymizacji całej rodziny³⁰. Tylko wówczas możliwe jest rozpoczęcie procesu wychodzenia z przemocy i rzeczywistego uzdrowienia poszczególnych jednostek, w konsekwencji przekładające się na płaszczyznę środowiskową i społeczną. Nie może tu być mowy o połowicznym, częściowym czy chwilowym działaniu. Takie działanie prowadzi najczęściej do tzw. chronicznej sytuacji przemocy, z którą walczyć najtrudniej, ponieważ jej skutkiem jest całkowite podporządkowanie się ofiary sprawcy, do tego stopnia, że nie może ona i nie jest w stanie podjąć jakiejkolwiek decyzji z przeświadczeniem, że ta chora sytuacja nigdy się nie skończy³¹. Powtarzające się ataki przemocy powodują, że osoba jej doznająca staje się coraz bardziej bezradna, a osoba stosująca przemoc coraz bardziej silna i bezkarna.

W poprzednio obowiązującym rozwiązaniu prawnym funkcjonariusze Policji dokonujący czynności każdorazowo podejmowali decyzje co do zasadności łącznego bądź rozłącznego zastosowania nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia³² lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia³³, o których mowa w art. 15aa ustawy o Policji w brzmieniu określonym nowelizacją z dnia 30 listopada 2020 r. W związku z tym w praktyce pojawiał się

²⁹ Dz.U. z 2023 r., poz. 535; dalej jako: ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw.

³⁰ E. Kowalewska-Borys, *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Warszawa 2012, s. 20.

³¹ Tamże, s. 20–21.

³² Dalej jako: nakaz.

³³ Dalej jako: zakaz.

problem, czy wydać je jednocześnie, czy też tylko nakaz, bo jeśli osoby stosującej przemoc np. nie ma w mieszkaniu, to nie zachodzi potrzeba jej „eksmitowania”, co w konsekwencji prowadziło do sytuacji, w której brak było istotnego elementu „usuwającego” osobę stosującą przemoc z mieszkania³⁴. W związku z tym celem uniknięcia wątpliwości funkcjonariuszy Policji podejmujących czynności w zastosowaniu funkcjonujących instrumentów prawnych a jednocześnie zwiększenia jednolitości i skuteczności funkcjonujących unormowań znowelizowano przepis art. 15aa ust. 1 ustawy o Policji³⁵ i wprowadzono istotną zmianę odnoszącą się do łącznego stosowania każdorazowo nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazu zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośrednio otoczenia³⁶. W praktyce niewątpliwie pozwoli to na faktyczne zapewnienie bezpieczeństwa osoby doznającej przemocy domowej. Nie ma przy tym znaczenia, czy w momencie interwencji osoba stosująca przemoc jest obecna w mieszkaniu wspólnie zajmowanym z osobą doznającą przemocy domowej. Istotne jest, że zarówno nakaz, jak i zakaz są natychmiastowo wykonalne, podobnie jak zakaz zbliżania, kontaktowania lub zakaz wstępu, co w praktyce pozwala na szybkie odizolowanie sprawcy od ofiary przemocy. Wszystkie omawiane instrumenty ochrony prawnej mogą być stosowane przez Policję łącznie. Jednocześnie w nakazie i zakazie funkcjonariusz Policji wskazuje obszar lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc domową obowiązana jest zachować. Zgodnie z § 14 Wytycznych nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia³⁷ policjant, określając obszar lub odległość, bierze pod uwagę w szczególności miejsce położenia wspólnie zajmowanego mieszkania, rodzaj nieruchomości, zagospodarowanie przestrzenne i infrastrukturę oraz inne okoliczności mogące mieć wpływ na stan bezpieczeństwa osoby dotkniętej przemocą. Obszar i odległość określane są w jednostkach miary lub za pomocą charakterystycznych, stałych obiektów lub punktów zagospodarowania przestrzennego.

Istotne jest, że funkcjonariusz Policji wydaje nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu nie tylko podczas interwencji podjętej we wspólnie zajmowanym mieszkaniu czy jego bezpośrednim otoczeniu, ale także w związku z powzięciem informacji o stosowaniu przemocy domowej. Zgłoszenia może dokonać w szczególności osoba doznająca

³⁴ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej IX kadencji, Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 279; dalej jako: druk sejmowy nr 279.

³⁵ Ustawa z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

³⁶ Dalej jako: nakaz i zakaz.

³⁷ Dz. Urz. KGP z 2020 r., poz. 63; dalej jako: wytyczne nr 5.

przemocy domowej, kurator sądowy lub pracownik jednostki organizacyjnej pomocy społecznej w związku z wykonywaniem ustawowych obowiązków. W takiej sytuacji Policja wykonuje swoje czynności niezwłocznie.

Nie można pominąć, że funkcjonariusz Policji przed zastosowaniem omawianych instytucji, podobnie jak w przypadku zatrzymania sprawcy przemocy domowej w trybie art. 15a ustawy o Policji, powinien szczególnie rozważyć ich zasadność poprzez dokonanie oceny ryzyka bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, przy czym słusznie uznano zasadność dokonania odrębnej oceny dla osoby dorosłej i dziecka. Z uwagi na to, że oceny tej ma dokonać interweniujący funkcjonariusz Policji, musi on dysponować odpowiednią wiedzą, doświadczeniem i umiejętnościami, co czyniąc go podmiotem kompetentnym, umożliwi mu podejmowanie trafnych decyzji wobec osoby, która dopuściła się przemocy w rodzinie³⁸. Funkcjonariusz Policji, w celu stwierdzenia zasadności wydania nakazu i zakazu z art. 15aa ustawy o Policji, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu, musi dokonać szczegółowej analizy danych, opierając się na wytycznych określonych w art. 15a ust. 2 i 3 ustawy o Policji znajdujących swoje odzwierciedlenie w wypełnionym kwestionariuszu szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego³⁹.

Procedura prowadząca do wydania przez funkcjonariusza Policji nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu wymaga uprzedniego zebrania przez Policję materiału dowodowego potwierdzającego zaistnienie przemocy domowej oraz ryzyka bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia osoby dotkniętej przemocą. W tym celu należy przesłuchać w charakterze świadka zarówno osobę zgłaszającą przemoc domową, jak i inne osoby, a w szczególności wszystkie doznające tej przemocy osoby pełnoletnie zajmujące wspólne mieszkanie na okoliczności wskazane w zgłoszeniu, o ile jest to możliwe bezpośrednio na miejscu zdarzenia. Dodatkowym celem przesłuchania osoby zgłaszającej przemoc jest ustalenie w metrach odległości, którą osoba stosująca przemoc w rodzinie jest obowiązana zachować od osoby dotkniętej przemocą, oraz dopuszczalnych sposobów kontaktowania się i ich zakresu. W związku z tym, że składanie zeznań przez świadka w obecności osoby stosującej przemoc domową może oddziaływać na niego krępująco, być źródłem stresu, a niekiedy prowadzić nawet do wtórnej wiktyimizacji, ustawodawca znowelizował z dniem 15 sierpnia 2023 r. przepis art. 15ab ustawy o Policji, dodając ust. 5a, który stanowi, że w przypadku, gdy zachodzi obawa, że obecność osoby stosującej przemoc domową będzie oddziaływać krępująco na świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny, policjant może nakazać tej osobie, aby na czas przesłuchania świadka

³⁸ W. Kotowski, *Ustawa...*, wyd. cyt.

³⁹ Wzór kwestionariusza szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego służący stwierdzeniu zasadności zatrzymania, o którym mowa w art. 15a ust. 1 ustawy o Policji, lub wydania nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu stanowi załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wydawania przez policjanta wobec osoby stosującej przemoc domową nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania oraz zakazu wstępu (Dz.U. z 2023 r., poz. 1613).

opuściła miejsce przesłuchania. Jest to istotna zmiana z punktu widzenia ochrony świadka mająca wpływ na swobodę złożonych przez niego zeznań i możliwość przekazania, w warunkach wolnych od presji sprawcy, ważnych informacji mających znaczenie w sprawie.

Ustawodawca dopuścił także możliwość przesłuchania osób małoletnich, które bez względu na wiek powinny być traktowane w sposób szczególny w trakcie przeprowadzanej czynności, co jest niewątpliwie związane z traumatycznymi przeżyciami. Jednakże przesłuchanie małoletniego jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla sprawy, a w szczególności, gdy jest on jedynym świadkiem zdarzenia, a brak jest innych dowodów. Jest to wyraz ochrony małoletniego świadka przed koniecznością opowiadania o przebiegu zdarzenia przestępczego, którego sprawcą niejednokrotnie jest osoba mu najbliższa. Konieczność przeprowadzenia czynności przesłuchania z zachowaniem szczególnej procedury bez ograniczeń wiekowych została dostrzeżona przez ustawodawcę i wprowadzona do obowiązującego porządku prawnego wskazaną nowelizacją art. 15ab ust. 6 ustawy o Policji, która weszła w życie w dniu 15 sierpnia 2023 r. Zgodnie z poprzednim brzmieniem przepisu przesłuchanie dziecka z zachowaniem warunków ochronnych mogło nastąpić tylko wówczas, gdy w chwili czynności nie ukończyło 15 lat. Dokonaną zmianę należy oceniać pozytywnie, albowiem w praktyce często występują sytuacje, że przemoc domowa jest stosowana przez wiele lat, a do jej ujawnienia dochodzi dopiero po ukończeniu przez małoletniego 15 roku życia. Tym samym takie dzieci także wymagają szczególnej procedury w trakcie opowiadania o zdarzeniach, których były świadkiem. Jednocześnie nie można zapominać, że zgodnie z Konwencją o prawach dziecka, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.⁴⁰ pod pojęciem dziecka rozumie się każdą istotę ludzką w wieku poniżej 18 lat, a zatem ustawodawca, wprowadzając zmianę przepisu, słusznie objął ochroną wszystkie dzieci — niezależnie od ich wieku w chwili przesłuchania.

Celem zapewnienia małoletniemu właściwych warunków sprzyjających przekazywaniu informacji konieczne jest przeprowadzenie czynności przesłuchania w odpowiednio przystosowanym do tego pomieszczeniu, a mianowicie przyjaznym pokoju przesłuchań dzieci, o którym mowa w art. 185d k.p.k. wprowadzonym do kodeksu postępowania karnego nowelizacją z dnia 13 czerwca 2013 r.⁴¹ Natomiast Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego⁴² precyzuje te warunki, określając sposób

⁴⁰ Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526 ze zm.

⁴¹ Artykuł 185d k.p.k. dodany przez art. 2 pkt 4 Ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz ustawy — Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2013 r., poz. 849) zmieniającej niniejszą ustawę z dniem 27 stycznia 2014 r.

⁴² Dz.U. z 2013 r., poz. 1642; uchylony. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2020 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r., poz. 1691) zmienione Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 maja

przygotowania przesłuchania oraz warunki, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania przesłuchania. Przyjazny pokój przesłuchań dzieci składa się z pokoju, w którym odbywa się przesłuchanie, oraz pokoju technicznego. Ponadto w bezpośrednim sąsiedztwie pokoju przesłuchań powinna być wyodrębniona poczekalnia i toaleta⁴³. Pokój przesłuchań to pomieszczenie, które wystrojem i wyposażeniem dostosowane jest do wieku dziecka, stwarza poczucie bezpieczeństwa, ułatwia koncentrację uwagi, przypominanie spostrzeżeń, a także sprzyja swobodzie wypowiedzi. Miejsce przesłuchania nie może zatem przypominać pokoju zabaw, być wypełnione elementami rozpraszającymi uwagę czy zafałszowującymi rolę pomieszczenia⁴⁴. Stąd też standardowym wyposażeniem są meble, takie jak: stolik, krzeselka przystosowane do wieku dziecięcego, zabawki, papier, kredki, mazaki. Jednocześnie celem utrwalenia przebiegu przesłuchania, w tym reakcji niewerbalnych, mimiki dziecka i gestykulacji, w pomieszczeniu przesłuchań jest zainstalowany sprzęt rejestrujący obraz i dźwięk.

Ponadto z uwagi na to, że przesłuchanie dziecka jest jedną z najtrudniejszych czynności, powinna ją przeprowadzić odpowiednio przygotowana do tego osoba. Zgodnie z dyspozycją art. 15ab ust. 7 ustawy o Policji przesłuchanie dziecka, na wniosek Policji, przeprowadza sędzia sądu opiekuńczego według miejsca pobytu małoletniego. Z uwagi na wejście w życie omawianej nowelizacji ustawy o Policji obowiązującej od dnia 15 sierpnia 2023 r. i umożliwienie przesłuchiwanie małoletnich, niezależnie od ich wieku, szczególnie nacisk należy kłaść na umożliwienie sędziom opiekuńczym, którzy w codziennej pracy zawodowej spotykają się z tą szczególną kategorią świadków, udziału w dodatkowych szkoleniach mających na celu zapoznanie z taktyką stosowaną w trakcie przesłuchania dziecka. Pozwoli to nie tylko zdobyć wiedzę w zakresie psychologii rozwojowej dziecka, umiejętnego prowadzenia przesłuchania, ale także zapoznać się ze standardami dotyczącymi przyjaznych pokoi przesłuchań i ich wykorzystania podczas procedury. Jak podkreśla Włodzimierz Gutekunst, przesłuchanie dziecka jest jedną z najbardziej odpowiedzialnych czynności w trakcie przesłuchania⁴⁵. Dlatego też do jej przeprowadzenia nie jest wystarczająca jedynie znajomość prawa i procedury, a nawet doświadczenie zdobyte w czasie praktyki. Osoby korzystające z takiego źródła dowodowego, jakim jest dziecko, obok wyżej wymienionej wiedzy, powinny również być gruntownie przygotowane z zakresu psychologii dziecka i socjologii⁴⁶.

2023 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2023 r., poz. 1083) obowiązującego od dnia 24 czerwca 2023 r.

⁴³ M. Horna-Cieślak, A. Budzyńska, P. Masłowska, *Organizacja przesłuchania dziecka* [w:] Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, Warszawa 2018, s. 38.

⁴⁴ Tamże, s. 38.

⁴⁵ W. Gutekunst, *Taktyka przesłuchania nieletnich*, „Problemy Kryminalistyki” 1964, nr 47, s. 23.

⁴⁶ A. Gadomska-Radel, *Przesłuchanie dziecka jako ofiary i świadka przestępstwa w procesie karnym*, Warszawa 2015, s. 176.

Zgodnie z treścią art. 15ab ust. 7 ustawy o Policji przesłuchanie małoletniego odbywa się z udziałem prokuratora oraz biegłego psychologa. Niewątpliwie opinia biegłego psychologa dostarczy wiadomości specjalnych odnoszących się do osoby dziecka i umożliwili dokonanie oceny wiarygodności jego zeznań. Rola biegłego polega bowiem na wydaniu opinii, co do kwestii budzących wątpliwości, a dotyczących stanu rozwoju umysłowego, osobowości świadka, zdolności postrzegania i odtwarzania spostrzeżeń⁴⁷. Analiza powyższego uregulowania prowadzi do wniosku, że ustawodawca dopuścił biegłego psychologa do aktywnego uczestniczenia w przesłuchaniu każdego małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej.

Ponadto ustawodawca umożliwił małoletniemu wskazanie osoby pełnoletniej, która ma prawo być obecna w trakcie jego przesłuchania. Jednakże obecność tej osoby będzie wykluczona, jeżeli spowoduje to ograniczenie swobody wypowiedzi przesłuchiwanego dziecka. Zauważyć zatem należy, że ustawodawca, w odróżnieniu do przesłuchania dziecka w trybie art. 185a k.p.k. i art. 185b k.p.k., w katalogu osób uczestniczących w czynności przesłuchania nie wymienił przedstawiciela ustawowego dziecka lub osoby, pod której stałą pieczę pozostaje. Wyjaśnienia wymaga, że osobą sprawującą pieczę nad małoletnim jest w szczególności ten, komu sąd opiekuńczy powierzył wychowywanie małoletniego i u którego zostało ustalone jego miejsce pobytu, chociażby do czasu prawomocnego zakończenia postępowania opiekuńczego, nie jest on jednak przedstawicielem ustawowym dziecka⁴⁸. Oznacza to, że to dziecko zdecyduje, czy osobą pełnoletnią przez niego wskazaną będzie przedstawiciel ustawowy, czy też inna osoba, której obecność pozytywnie wpłynie na dziecko i będzie źródłem poczucia bezpieczeństwa, co ma znaczenie z punktu widzenia uzyskania od małoletniego wartościowych zeznań.

Jednakże osoba pełnoletnia wskazana przez małoletniego, podobnie jak prokurator, nie znajduje się w pokoju, w którym składa zeznanie małoletni, lecz w pokoju technicznym, czyli pomieszczeniu znajdującym się w bezpośrednim sąsiedztwie pokoju przesłuchań i oddzielonym od niego lustrem weneckim, albo pomieszczeniu połączonym z pokojem przesłuchań za pomocą środków technicznych umożliwiających przeprowadzenie przesłuchania na odległość z jednoczesnym przekazem obrazu i dźwięku. Należy zauważyć, że w pokoju przesłuchań, w którym przeprowadzana jest czynność przesłuchania, znajduje się wyłącznie dziecko, sędzia oraz biegły psycholog.

Ponadto w przesłuchaniu nie bierze udziału osoba stosująca przemoc domową. Celem przeprowadzenia przesłuchania dziecka w szczególnym trybie jest przede wszystkim ograniczenie negatywnych przeżyć psychicznych związanych z samą czynnością, a nadto zapewnienie właściwych warunków sprzyjających uzyskaniu od małoletniego treści mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Istotnym jest, że w myśl art. 15ab ust. 8 ustawy o Policji, w sytuacji gdy małoletni został już przesłuchany na okoliczność stosowania przemocy

⁴⁷ A. Gadomska-Radel, *Legal...*, wyd. cyt., s. 92.

⁴⁸ Wyrok SN z 3 lipca 1997 r., sygn. IV KKN 430/96, LEX nr 31422.

domowej w innej sprawie, sąd, po zapoznaniu się z tymi zeznaniami, ocenia, czy zachodzi potrzeba przesłuchania małoletniego w związku z treścią wniosku Policji. Należy zauważyć, że z uwagi na charakter przemocy domowej małoletni może być wcześniej przesłuchany przez sąd w trybie art. 185a k.p.k. lub art. 185b k.p.k. Dlatego też, kierując się zasadą jednokrotnego opowiedzenia przez dziecko zdarzenia, którego było świadkiem, należy szczególnie wnikliwie rozważyć, czy w ogóle przeprowadzać czynność przesłuchania dziecka, a tym bardziej, czy dokonywać tego w sytuacji, gdy było ono już wcześniej przesłuchiwane⁴⁹. Przesłuchanie może wikłać małoletnich w konflikty i problemy rodzinne, stawiać wobec konieczności wyborów między rodzicami, prowadzić do konfliktu lojalnościowego, konfliktu emocjonalnego między dążeniem do przerwania atmosfery napięcia i niejednokrotnie również przemocy w rodzinie a potrzebą zachowania pozytywnego wizerunku rodziny i jej spójności⁵⁰. Natomiast ponowne przesłuchanie oznacza dla dziecka najczęściej poczucie niewłaściwego wywiązania się z roli świadka oraz jest sygnałem braku zaufania ze strony organów wymiaru sprawiedliwości⁵¹. Dlatego też jeżeli w wyniku dokonanej analizy zeznań dziecka złożonych w innej sprawie, sąd opiekuńczy uzna, że okoliczności w nich wskazane są wystarczającym materiałem dowodowym pozwalającym na podjęcie przez Policję decyzji o wydaniu nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu, wówczas, pomimo złożonego przez Policję wniosku, odstąpi od jego przesłuchania i przekaze Policji protokoły z dotychczasowych przesłuchań dziecka.

Ponadto, mając na uwadze ochronę dziecka przed ponownym przesłuchaniem, pozytywnie należy ocenić uregulowanie art. 15ab ust. 7 ustawy o Policji odnoszące się do sporządzenia z czynności przesłuchania dziecka nie tylko protokołu, lecz również obligatoryjnie nagrania obrazu i dźwięku. Jest to możliwe dzięki przeprowadzeniu czynności w przyjaznym pokoju przesłuchań dzieci, który jest wyposażony w mikrofony i kamery umożliwiające utrwalenie przebiegu przesłuchania na nośnikach. Uwiecznianie czynności niewątpliwie pozwala uniknąć ponownego opowiadania przez dziecko o przebiegu zdarzenia przestępczego. Oczywiście oprócz nagrania z czynności przesłuchania sporządza się także protokół, lecz w przypadku gdy w czynności uczestniczy dziecko, niedopuszczalne jest odtwórcze dyktowanie przez sędziego wypowiedzi dziecka i zapisywanie jej przez protokolanta słowo w słowo⁵². Tego typu działanie zaburza narrację małoletniego i jest bezcelowe, zwłaszcza że czynność ta podlega utrwaleniu za pomocą sprzętu rejestrującego obraz i dźwięk. Jednocześnie protokolant powinien przebywać w pokoju technicznym, a nie w pokoju przesłuchań, gdyż może to negatywnie wpływać na swobodę wypowiedzi dziecka.

⁴⁹ A. Gadomska-Radel, *Legal...*, wyd. cyt., s. 93.

⁵⁰ A. Budzyńska, *Psychologiczna perspektywa przesłuchania dziecka* [w:] Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, Warszawa 2018, s. 28.

⁵¹ Tamże.

⁵² M. Horna-Cieślak, A. Budzyńska, P. Masłowska, *Organizacja...*, wyd. cyt., s. 40.

Wyrazem ochrony małoletnich jest nie tylko zastosowanie szczególnej procedury w trakcie przesłuchania, ale także sposób działania funkcjonariusza Policji po zatrzymaniu osoby stosującej przemoc, wydaniu nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu. W sytuacji gdy w mieszkaniu zamieszkują osoby małoletnie lub osoba doznająca przemocy domowej jest osoba małoletnia, Policja niezwłocznie zawiadamia właściwy miejscowo sąd opiekuńczy, który powinien podjąć odpowiednie środki. Stanowi o tym art. 755⁴ k.p.c. zmieniony nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego⁵³, z którego wynika, że sąd opiekuńczy bezzwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia w trybie ustawy o Policji podejmuje czynności w celu ustalenia sytuacji małoletniego i orzeka w przedmiocie zabezpieczenia. Jego celem jest ochrona dobra i bezpieczeństwa osób małoletnich zamieszkałych wspólnie ze sprawcą przemocy domowej poprzez zapewnienie prawidłowej pieczy i warunków funkcjonowania. Tym samym sąd opiekuńczy w ramach postępowania zabezpieczającego może uregulować sposób roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi (art. 755 § 1 pkt 4 k.p.c.), sposób kontaktów osoby stosującej przemoc z dziećmi dotkniętymi tą przemocą, w tym zakazania kontaktów w przypadku uznania, że utrzymywanie ich przez dziecko z rodzicem stosującym przemoc poważnie zagraża dobru małoletniego lub je narusza (art. 113³ Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. — Kodeks rodzinny i opiekuńczy⁵⁴). Natomiast po ustaleniu sytuacji małoletniego sąd opiekuńczy wszczyna z urzędu postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej, chyba że nie zachodzi konieczność jego wszczęcia, w szczególności gdy takie postępowanie się toczy. Oznacza to, że w pierwszej kolejności zadaniem sądu opiekuńczego jest dokonanie czynności sprawdzających w zakresie sytuacji faktycznej i prawnej dziecka, a dopiero w przypadku ustalenia, że dobro dziecka jest zagrożone lub zostało naruszone wskutek działania osoby stosującej przemoc, sąd opiekuńczy jest obowiązany z urzędu wszcząć postępowanie opiekuńcze odpowiednie do wagi zagrożenia lub naruszenia. Małoletni musi mieć bowiem zapewnione bezpieczne i wolne od przemocy warunki rozwoju oraz wychowania, zaś każda forma krzywdzenia dziecka wpływa negatywnie na jego funkcjonowanie i dalszą egzystencję w życiu. Regulacja ta ma zatem na celu odpowiednie zabezpieczenie interesów dziecka.

Funkcjonariusz Policji, przed skorzystaniem z omawianych instrumentów ochrony prawnej osoby doznającej przemocy domowej, wysłuchuje osobę stosującą przemoc pod warunkiem, że nie utrudni to natychmiastowego wydania nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu (art. 15ab ust. 9 ustawy o Policji). Pozwoli to tej osobie na wypowiedzenie się oraz wskazanie dowodów przemawiających na jej korzyść. Jednakże wysłuchanie jest możliwe, jeżeli osoba przebywa w mieszkaniu i jest trzeźwa, wolna od środków odurzających i nie odmówi udziału w czynności. Regulacja ta gwarantuje zatem równość praw uczestników postępowania w zakresie czynności podejmowanych przez Policję.

⁵³ Ustawa z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw — zmiany weszły w życie w dniu 15 sierpnia 2023 r.

⁵⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 ze zm.

Ustawodawca nowelizacją ustawy o Policji, która weszła w życie w dniu 15 sierpnia 2023 r., dodał ust. 12 do art. 15ab, w którym określił sposób postępowania wobec osoby stosującej przemoc domową, a która odbywa karę pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W takim przypadku funkcjonariusz Policji, który uznał, że istnieje podstawa do zatrzymania takiej osoby lub wydania wobec niej nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu, zatrzymuje ją i bezzwłocznie przekazuje do dyspozycji sądu właściwego do orzekania w przedmiocie uchylenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego. Sąd w tym zakresie orzeka w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania.

W przypadku gdy w wyniku dokonanej oceny ryzyka bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego funkcjonariusz Policji uzna za zasadne wydanie nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu, doręcza je niezwłocznie osobie stosującej przemoc domową oraz osobie doznającej tej przemocy. Zauważyć przy tym należy, że mogą być one wydane także, gdy w czasie wykonywania czynności przez Policję osoba stosująca przemoc domową jest nieobecna we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu. Z uwagi na to, że w rzeczywistości nie zawsze istnieje możliwość doręczenia omawianych nakazów i zakazów ustawodawca w art. 15ad ust. 1a–1e ustawy o Policji przewidział możliwość dokonania tzw. doręczenia zastępczego, gdy osoba, wobec której wydany jest nakaz i zakaz, nie jest obecna w czasie ich wydawania, przy czym uregulowana została odrębnie sytuacja doręczenia osobie zamieszkującej wspólnie z osobą doznającą przemocy oraz osobie niezamieszkującej wspólnie z osobą doznającą przemocy.

W przypadku braku możliwości doręczenia odpisu wydanego nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu osobie stosującej przemoc domową, zamieszkującej wspólnie z osobą doznającą tej przemocy, ze względu na brak jej obecności przy czynności ich wydania, wówczas odpis należy złożyć we właściwej jednostce organizacyjnej Policji, umieszczając zawiadomienie o ich wydaniu na drzwiach wspólnie zajmowanego mieszkania, ze wskazaniem przyczyny umieszczenia zawiadomienia oraz wskazaniem, gdzie i kiedy pismo pozostawiono. Doręczenie uważa się za dokonane z chwilą umieszczenia zawiadomienia na drzwiach wspólnie zajmowanego mieszkania. Wzór zawiadomienia umieszczanego w drzwiach mieszkania stanowi załącznik do Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, umieszczanego na drzwiach mieszkania wobec niemożności ich doręczenia⁵⁵. Natomiast w sytuacji gdy zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu dotyczy osoby stosującej przemoc, która jest nieobecna przy jego wydaniu, ale nie mieszka we wspólnym mieszkaniu z osobą doznającą przemocy, zawiadomienie o ich wydaniu funkcjonariusz

⁵⁵ Dz.U. z 2023 r., poz. 1607.

Policji umieszcza na drzwiach mieszkania osoby doznającej przemocy domowej oraz jednocześnie w terminie 24 godzin od chwili wydania zakazów podejmuje próbę doręczenia ich w miejscu zamieszkania osoby stosującej przemoc lub innym miejscu, w który osoba ta przebywa lub się ją zastanie. Jednakże doręczenie do miejsca zamieszkania będzie tylko wówczas możliwe, gdy adres ten będzie znany funkcjonariuszom Policji. Doręczenie w takiej sytuacji uważa się za dokonane z chwilą doręczenia osobie stosującej przemoc domową odpisu wydanych zakazów. Zgodnie z art. 15ad ust. 1b ustawy o Policji do doręczenia znajduje zastosowanie art. 138 k.p.c. Oznacza to, że jeżeli osoby stosującej przemoc domową nie będzie w mieszkaniu, a nie uda się także dokonać doręczenia w innym miejscu, w którym się ją zastanie, doręczenie będzie można dokonać także dorosłemu domownikowi, a gdyby go nie było — administracji domu, dozorca domu lub sołtysowi, jeżeli osoby te podjęły się oddania mu pisma, albo w miejscu jej pracy pracownikowi upoważnionemu do odbioru pism. Jeżeli doręczający nie zastanie adresata ani jego domownika w mieszkaniu adresata, niedopuszczalne jest więc doręczenie pisma sądowego w miejscu pracy domownika adresata lub tam, gdzie się domownika zastanie⁵⁶. Interpretacja przepisu art. 138 k.p.c. nie nakłada na doręczyciela bezwzględnie obowiązku dokonania doręczenia zastępczego do rąk dorosłego domownika, gdyż jest sformułowany fakultatywnie. Oznacza to zatem, że do doręczającego należy podjęcie decyzji co do tego, czy przesyłkę przekazać innej osobie niż adresat, czy też pozostawić awizo. Jest to o tyle istotne, że np. w szczególności w mniejszych społecznościach osoby z otoczenia adresata pisma (w tym listonosz) mogą posiadać wiedzę o przedmiocie postępowania, w toku którego dokonywane jest doręczanie pism, oraz o konflikcie pomiędzy dorosłymi domownikami⁵⁷. W takich przypadkach z pewnością istotne jest rozważenie przez doręczającego korespondencję, czy oddanie jej do innej osoby daje podstawy przypuszczać, że faktycznie trafi ona do rąk jego adresata.

Natomiast w sytuacji gdy zostanie ustalone miejsce zamieszkania lub pobytu osoby stosującej przemoc domową niezamieszkującej wspólnie z osobą doznającą przemocy i istnieje niemożność doręczenia jej odpisu wydanych zakazów, wówczas odpis należy złożyć we właściwej jednostce organizacyjnej Policji i umieścić zawiadomienie o ich wydaniu na drzwiach mieszkania osoby stosującej przemoc domową. Doręczenie uważa się za dokonane z chwilą umieszczenia zawiadomienia na drzwiach mieszkania osoby stosującej przemoc domową. Jednakże jeżeli nie będzie możliwości doręczenia osobie stosującej przemoc domową, niezamieszkującej wspólnie z osobą doznającą przemocy, odpisu wydanych zakazów osobiście lub w sposób zastępczy, określony w art. 138 k.p.c., wobec braku

⁵⁶ Postanowienie SA w Krakowie z 15 stycznia 2013 r., sygn. III AUz 1/13, LEX nr 1264369.

⁵⁷ J. Parafianowicz [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2023, <<https://sip.lex.pl/#/commentary/587838414/711346/piaskowska-olga-maria-red-kodeks-postepowania-cywilnego-postepowanie-procesowe-komentarz...?cm=URELATIONS>>, 4 kwietnia 2024 r.

wiedzy o miejscu jej pobytu lub zamieszkania, wówczas doręczenie uważa się za dokonane z chwilą umieszczenia zawiadomienia o ich wydaniu na drzwiach mieszkania osoby doznającej przemocy domowej. W przypadku braku możliwości doręczenia odpisów wydanego nakazu lub zakazów funkcjonariusz Policji dokonuje wzmianki o niemożności doręczenia ich odpisów, wskazując jej przyczynę oraz datę i godzinę pozostawienia zawiadomienia, o których mowa w art. 15ad ust. 1a–1c ustawy o Policji.

W praktyce może zdarzyć się także sytuacja, gdy osoba stosująca przemoc odmówi przyjęcia nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu. W konsekwencji powoduje to uznanie doręczenia za dokonane, a funkcjonariusz Policji dokonuje adnotacji o odmowie ich przyjęcia na oryginale nakazu lub zakazu.

Należy wskazać, że Policja nie tylko doręcza odpis nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu osobie stosującej przemoc domową oraz osobie doznającej przemocy, ale także niezwłocznie przesyła go prokuratorowi. Ponadto w związku z wprowadzeniem nowelizacją ustawy o Policji nowych instrumentów prawnych dodatkowym obowiązkiem Policji jest nie tylko zawiadomienie właściwego miejscowo zespołu interdyscyplinarnego, o którym mowa w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej, ale również, w przypadku wydania zakazu wstępu, niezwłoczne zawiadomienie o tym fakcie: dyrektora szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej, artystycznej, do której uczęszcza osoba dotknięta przemocą, osobę zarządzającą obiektem sportowym, do którego uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, lub pracodawcy osoby dotkniętej przemocą domową. Wprowadzona regulacja ma na celu zagwarantowanie skuteczności wydanego zakazu i przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa osobie dotkniętej przemocą domową.

Należy zauważyć, że z czynności opuszczenia wspólnie zamieszkiwanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przez osobę stosującą przemoc, wobec której wydano nakaz lub zakaz, sporządza się protokół na podstawie wzoru stanowiącego załącznik do Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru protokołu czynności opuszczenia wspólne zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, w związku z wydaniem nakazu lub zakazu⁵⁸. Protokół podpisują pełnoletnie osoby uczestniczące w czynności. Natomiast w sytuacji gdy taka osoba odmawia podpisu lub nie może go złożyć, wówczas funkcjonariusz Policji dokonujący czynności zaznacza przyczynę braku podpisu.

Zgodnie z dyspozycją nowelizowanego w dniu 15 sierpnia 2023 r. art. 15ae ust. 4 ustawy o Policji osoba stosująca przemoc domową, wobec której wydano nakaz i zakaz, ma prawo zabrać ze wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przedmioty osobistego użytku oraz niezbędne do wykonywania osobistej pracy zarobkowej lub zwierzęta domowe będące jej własnością niezbędne do codziennego funkcjonowania lub pracy zarobkowej. Zmiana umożliwiła zabranie przez osobę

⁵⁸ Dz.U. z 2023 r., poz. 1612.

stosującą przemoc domową przedmiotów nie tylko ze wspólnie zajmowanego mieszkania, ale także bezpośredniego otoczenia. Przy tym zastrzeżono, że przedmioty służące do wykonywania osobistej pracy zarobkowej mogą być zabrane, jeżeli są do tego niezbędne, zaś zwierzęta nie tylko, gdy są jej własnością, lecz także są niezbędne do codziennego funkcjonowania lub pracy zarobkowej. Jednakże w przypadku sprzeciwu ze strony osoby doznającej przemocy domowej przedmioty te lub zwierzęta domowe pozostaną we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu, zaś dochodzenie roszczeń z tego tytułu będzie możliwe na drodze postępowania cywilnego. Natomiast jeżeli w okresie obowiązywania nakazu i zakazu osoba stosująca przemoc będzie chciała zabrać ze wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia mienie stanowiące jej własność, w szczególności niezabrane uprzednio przedmioty osobistego użytku i przedmioty niezbędne do wykonywania osobistej pracy zarobkowej lub zwierzęta domowe będące jej własnością niezbędne do codziennego funkcjonowania lub pracy zarobkowej, wówczas może to uczynić tylko raz i w obecności funkcjonariusza Policji, po uprzednim ustaleniu terminu z osobą doznającą przemocy domowej, która ma prawo wzięcia udziału w tej czynności osobiście lub upoważnić do udziału w niej inną osobę. Stanowi to gwarancję możliwości odebrania w późniejszym terminie mienia stanowiącego własność osoby stosującej przemoc. Natomiast celem zapewnienia ochrony życia, zdrowia i mienia wszystkich osób obecnych w trakcie realizacji czynności odbioru przedmiotów znajdujących się we wspólnie zajmowanym mieszkaniu i jego bezpośrednim otoczeniu niezbędne jest uczestniczenie w niej funkcjonariusza Policji. Z przeprowadzanej czynności policjant sporządza notatkę urzędową.

Zgodnie z treścią art. 15ah ustawy o Policji policjant, który podjął decyzję o zastosowaniu wobec osoby stosującej przemoc domową nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu, ma obowiązek pouczyć ją o zarówno przyczynach ich wydania, jak i możliwości oraz sposobie złożenia zażalenia do sądu rejonowego właściwego ze względu na miejsce położenia wspólnie zajmowanego mieszkania, do którego należy rozpoznawanie spraw z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej. Natomiast w sytuacji gdy zażalenie składa osoba niezamieszkująca wspólnie z osobą doznającą przemocy domowej, wówczas rozpoznaje je sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce zamieszkiwania osoby doznającej przemocy domowej. Zażalenie wnosi się w terminie trzech dni od dnia doręczenia wydanego nakazu i zakazu oraz pozostałych zakazów, a w sprawach nieuregulowanych w ustawie o Policji do rozpoznania zażalenia stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym, z wyłączeniem art. 373¹ k.p.c., tj. odnoszącego się do doręczania odpisów apelacji oraz regulującego termin na wniesienie odpowiedzi na apelację. Nadmienić należy, że sąd uchyli zaskarżony nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu w przypadku stwierdzenia jego bezzasadności lub nielegalności i o fakcie tym zawiadomi osobę, wobec której zostały one wydane, osobę doznającą przemocy domowej, prokuratora, właściwą jednostkę

organizacyjną Policji oraz zespół interdyscyplinarny wskazany w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej, a gdy czynności podejmował sąd opiekuńczy — także ten sąd. W przypadku stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu sąd zawiadomi także o tym fakcie przełożonego policjanta, który wydał nakaz lub zakaz. Stąd też istotne jest, aby policjant, przed wydaniem omawianych instrumentów ochrony prawnej osoby doznającej przemocy domowej, o których mowa w art. 15aa ust. 1 i art. 15aaa ustawy o Policji, dokonał wnikliwej analizy zgromadzonego materiału dowodowego i danych na podstawie wytycznych określonych w art. 15a ust. 2 pkt 1–13 ustawy o Policji.

Ponadto funkcjonariusz Policji, z uwagi na to, że osoba musi natychmiast opuścić dotychczasowe miejsce zamieszkania, wskazuje jej dane teleadresowe właściwych miejscowo placówek zapewniających miejsca noclegowe, przy czym ustawodawca, dokonując nowelizacji art. 15ah ustawy o Policji, zrezygnował z regulacji zawartej uprzednio, która stanowiła, że wskazane miejsca noclegowe nie mogą być placówkami pobytu osób doznających przemocy domowej. W praktyce, w szczególności w małych społecznościach, brak jest bowiem realnej możliwości zagwarantowania, że we wskazanym miejscu noclegowym nie dojdzie do sytuacji, w której w jednej placówce zostanie zakwaterowana zarówno osoba stosująca przemoc domową, jak i osoba, która jej doświadczyła. Jednocześnie policjant wskazuje osobie stosującej przemoc domową placówki prowadzące programy korekcyjno-edukacyjne lub programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową.

Na osobie stosującej przemoc ciąży także obowiązek będące wynikiem wydania wobec niej nakazu i zakazu. Mianowicie w myśl art. 15ae ust. 6 ustawy o Policji ma ona obowiązek pozostawienia kluczy do wspólnie zajmowanego mieszkania i pomieszczeń jego bezpośredniego otoczenia w tym mieszkaniu. Ponadto osoba, wobec której wydano nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, jest zobowiązana do wskazania jednostce organizacyjnej Policji, której policjant wydał nakaz lub zakaz, adresu miejsca pobytu oraz, o ile to jest możliwe, także numeru telefonu, pod którym będzie dostępna, oraz do poinformowania jednostki Policji o każdej zmianie adresu lub numeru. Jest to istotne nie tylko z punktu widzenia skuteczności doręczenia korespondencji, ale także ze względu na nałożony na Policję obowiązek dokonania sprawdzenia respektowania nakazu lub zakazu przez osobę stosującą przemoc. Należy bowiem zauważyć, że jeżeli osoba nie odbierze korespondencji pod wskazanym przez siebie adresem lub nie stawi się we wskazanej jednostce organizacyjnej Policji w celu jej odbioru w ciągu 24 godzin od pozostawienia zawiadomienia o korespondencji, korespondencja zostanie uznana za doręczoną z upływem tego terminu. Wzór zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, pozostawionego w razie niemożności doręczenia korespondencji stanowi załącznik do Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r.

w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, pozostawionego w razie niemożności doręczenia korespondencji⁵⁹.

Celem wzmocnienia efektywności obowiązujących instrumentów ochrony prawnej osób doznających przemocy domowej wprowadzono także kontrolę prawidłowości wykonywania nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu — niezbędną z uwagi na konieczność lub brak konieczności podjęcia dalszych czynności o charakterze izolującym wobec stosującego przemoc domową. W okresie obowiązywania nakazu lub zakazu Policja przynajmniej trzykrotnie sprawdza, czy osoba, wobec której je wydano, nie narusza ich. Kontroli nie musi dokonywać funkcjonariusz Policji, który wydał nakaz lub zakaz, istotne jest, aby pierwsze sprawdzenie odbyło się następnego dnia po ich wydaniu. Jest to niezbędne z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa osób doznających przemocy domowej i doprowadzenia do rzeczywistego zrealizowania celu wynikającego z nakazu lub zakazu przez osobę stosującą przemoc. Zgodnie z treścią § 22 ust. 2 wytycznych nr 5 pierwszego sprawdzenia dokonuje policjant wyznaczony przez kierownika jednostki organizacyjnej Policji lub upoważniona przez niego osoba. Natomiast drugie i kolejne sprawdzenie powinno następować w odstępie co najmniej trzech dni i dokonuje ich dzielnicowy realizujący w rodzinie zadania w ramach procedury „Niebieskie Karty”, a w przypadku jego nieobecności policjant wyznaczony przez kierownika komórki organizacyjnej Policji lub upoważniona przez niego osoba (§ 22 ust. 2 i 3 wytycznych nr 5). Ponadto czynności sprawdzenia, w myśl art. 15ai ust. 2 ustawy o Policji, podejmuje Policja także na podstawie postanowienia sądu o udzieleniu zabezpieczenia w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym postanowienia, którym nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu zostały przedłużone.

Jeżeli w trakcie sprawdzenia funkcjonariusz Policji ustali, że osoba stosująca przemoc narusza warunki wydanego nakazu lub zakazu, wówczas podejmuje czynności niezbędne do przywrócenia stanu zgodnego z prawem. Fakt niestosowania się do wydanego nakazu lub zakazu policjant dokumentuje w notatce urzędowej, której kopię następnie przekazuje się dzielnicowemu realizującemu w rodzinie procedurę „Niebieskie Karty”, czego potwierdzeniem jest § 23 ust. 5 wytycznych nr 5.

Wskazania wymaga, że wprowadzenie do ustawy o Policji nowelizacją, która weszła w życie w dniu 15 sierpnia 2023 r., dodatkowych instrumentów ochrony osób dotkniętych przemocą domową czyniło uzasadnionym i niezbędnym dokonanie nowelizacji kodeksu wykroczeń⁶⁰ poprzez zmianę dotychczas obowiązującego art. 66b. Stanowi on wyraz zarówno wzmocnienia oraz wspierania realizacji omawianego nakazu i zakazu lub zakazów wydanych przez Policję, gdyż przedmiotem ochrony jest ich

⁵⁹ Dz.U. z 2023 r., poz. 1614.

⁶⁰ Ustawa z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

wykonalność, jak i ochrony interesu ofiar doznających przemocy domowej. Sprawca tego czynu przejawia wolę przeciwstawienia się wydanemu nakazowi i zakazowi lub zakazom, jego działanie jest umyślne i zagrożone karą aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny. Jednocześnie z uwagi na konieczność zapewnienia szybkości postępowania i wzmocnienia skuteczności stosowania sankcji w stosunku do osób, które nie będą stosować się do wydanego przez Policję nakazu i zakazu lub zakazów, tj. dopuszczą się popełnienia wykroczenia z art. 66b k.w., wobec sprawców tego wykroczenia, w myśl art. 90 § 2a k.p.s.w., stosuje się postępowanie przyspieszone.

Nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, o ile nie zostaną uchylone przez sąd w wyniku uwzględnionego zażalenia, tracą moc po upływie 14 dni od dnia ich wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, którym zostały one przedłużone. Termin ten wydaje się być wystarczający, aby osoba dotknięta przemocą domową, nie mając styczności z osobą stosującą przemoc i nie będąc pod jej presją, dopełniła czynności niezbędnych do złożenia w sądzie wniosku o przedłużenie obowiązywania nakazu i zakazu oraz zakazów wydanych w trybie ustawy o Policji, przy czym, w myśl art. 755² k.p.c., sąd może zmienić wskazany w nakazie i zakazie obszar lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania lub wskazaną w zakresie zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej odległość określoną w metrach, na którą osoba stosująca przemoc domową nie może zbliżyć się do osoby doznającej tej przemocy. Oznacza to, że sąd może dostosować ochronę osoby dotkniętej przemocą do aktualnej sytuacji rodziny. Ponadto sąd, udzielając zabezpieczenia, określa częstotliwość dokonywania przez Policję sprawdzenia, czy przedłużony nakaz i zakaz nie są naruszane, przy czym bierze wówczas pod uwagę częstotliwość czynności sprawdzających określonych w omawianym art. 15ai ust. 1 ustawy o Policji. Założeniem ustawodawcy już od momentu dodania art. 755² k.p.c.⁶¹ jest dostosowanie częstotliwości czynności sprawdzających do rzeczywistej potrzeby, tak aby zapewnić podporządkowanie się obowiązanej do wydanego nakazu i zakazu lub zakazów i przez to efektywną ochronę prawną osoby doznającej przemocy domowej. Jednocześnie brzmienie art. 755² § 1 k.p.c. nie wyklucza możliwości udzielenia zabezpieczenia na zasadach ogólnych.

Jednakże najbardziej korzystnym rozwiązaniem z punktu widzenia osoby doznającej przemocy domowej jest zastosowanie wobec osoby stosującej przemoc, co do której wcześniej wydano nakaz lub zakaz z art. 15aa ust. 1 ustawy o Policji lub zakazy z art. 15aaa ustawy o Policji, środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. O zastosowanym środku zapobiegawczym prokurator niezwłocznie zawiadamia osobę doznającą przemocy oraz właściwą jednostkę organizacyjną Policji.

⁶¹ Artykuł 755² k.p.c. został dodany ustawą z 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, następnie zmieniony ustawą o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i niektórych innych ustaw, a w brzmieniu aktualnym wprowadzony ustawą z 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

Resumując, przemoc w rodzinie jest postrzegana jako złożony problem całego społeczeństwa, o skomplikowanych uwarunkowaniach psychologicznych, wielorakich przyczynach i wielopłaszczyznowych konsekwencjach dla wszystkich członków rodziny, wymagający wszechstronnego uregulowania w prawie publicznym oraz czynnej, transparentnej współpracy władzy, instytucji publicznych i innych wyspecjalizowanych organów dysponujących właściwymi i fachowymi kompetencjami⁶². Jednakże obowiązujące przed wejściem w życie nowelizacji z dnia 30 listopada 2020 r. rozwiązania prawne zawarte w ustawie o Policji były niewystarczające do zapewnienia bezpieczeństwa osobie będącej ofiarą przemocy. W związku z tym konieczne i uzasadnione było wprowadzenie do polskiego porządku prawnego kompleksowych rozwiązań pozwalających na zapewnienie skutecznej ochrony i bezpieczeństwa osobie, wobec której stosowana jest przemoc domowa. Wyrazem tego jest zarówno nowelizacja ustawy o Policji, która weszła w życie w dniu 30 listopada 2020 r., oraz kolejna nowelizacja ustawy o Policji, która weszła w życie w dniu 15 sierpnia 2023 r. Pierwsza przyznała dodatkowe uprawnienia funkcjonariuszom Policji pozwalające na wydanie nakazu natychmiastowego opuszczenia przez osobę stosującą przemoc domową wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zaś druga rozszerzyła te uprawnienia poprzez przyznanie prawa do wydawania wobec osoby stosującej przemoc domową nie tylko nakazu i zakazu, lecz także zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu. Stanowi to niewątpliwie wyraz skuteczniejszej i efektywniejszej ochrony osób doznających przemocy domowej. Nie można bowiem zapominać, że przed obowiązywaniem tych instrumentów prawnych ofiary przemocy często, celem zapewnienia bezpieczeństwa sobie i dzieciom, opuszczały wspólnie zajmowane mieszkanie.

W związku z tym aktualnie obowiązujące instytucje umożliwiają Policji szybkie, wielopłaszczyznowe odizolowanie osoby stosującej przemoc domową od osoby doznającej tej przemocy i tym samym zapewnienie jej bezpieczeństwa. Ponadto pozwalają na szerszą ochronę małoletniego, albowiem Policja, w sytuacji gdy w mieszkaniu zamieszkują dzieci lub osobą doznającą przemocy domowej jest osoba małoletnia, jest obowiązana do niezwłocznego zawiadomienia właściwego miejscowo sądu opiekuńczego, który powinien podjąć odpowiednie środki zmierzające do ochrony dobra i bezpieczeństwa małoletnich poprzez zapewnienie prawidłowej pieczy i warunków funkcjonowania. Wyrazem ochrony małoletnich w ustawie o Policji jest zarówno objęcie ich, bez względu na wiek, szczególną procedurą przesłuchania, jak i dokonywanie czynności przesłuchania, gdy dziecko jest jedynym świadkiem zdarzenia, a brak jest innych dowodów.

Wprowadzone do ustawy o Policji instrumenty ochrony prawnej osób doznających przemocy domowej w postaci nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu niewątpliwie stanowią wyraz efektywniejszego zabezpieczenia interesów ofiar przemocy i są najskuteczniejszym sposobem jej przerwania. Natychmiastowe odizolowanie

⁶² Druk sejmowy nr 279, s. 1.

osoby doznającej przemocy domowej od osoby stosującej przemoc zapewnia bezpieczeństwo ofierze, wpływa na poprawę jej sytuacji i przyczynia się do przeciwdziałania temu zjawisku. Jednocześnie rozszerzenie i precyzyjne określenie katalogu osób doznających przemocy domowej w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej umożliwili objęcie ochroną szerszego kręgu ofiar, które w świetle prawa rodzinnego i opiekuńczego nie są rodziną, a mogą zamieszkiwać we wspólnym mieszkaniu z osobą stosującą przemoc, która stwarza zagrożenie dla ich życia lub zdrowia.

Bibliografia

1. Biuro Prewencji KGP, *Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieskie Karty” w 2019 r.*, <<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzynie/137709,Sprawozdania-z-realizacji-procedury-quotNiebieskie-Kartyquot.html>>, 10 maja 2021 r.
2. Biuro Prewencji KGP, *Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieskie Karty” w 2020 r.*, <<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzynie/137709,Sprawozdania-z-realizacji-procedury-quotNiebieskie-Kartyquot.html>>, 10 maja 2021 r.
3. Bojarski T., Michalska-Warias A., Piórkowska-Flieger J., Szwarczyk M. [w:] *ciż, Kodeks wykroczeń. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2021, <<https://sip.lex.pl/#/commentary/587841793/639233/bojarski-tadeusz-red-kodeks-wykroczen-komentarz-aktualizowany?cm=URELATIONS>>, 10 maja 2021 r.
4. Borowski M., *Przemoc w rodzinie — Violence in the family*, <<https://www.studocu.com/pl/document/uniwerytet-kazimierza-wielkiego-w-bydgoszczy/kryminologia/borowski-przemoc-w-rodzynie/53062755>>, 4 kwietnia 2024 r.
5. Budzyńska A., *Psychologiczna perspektywa przesłuchania dziecka* [w:] Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, Warszawa 2018.
6. Gadomska-Radel A., *Legal Aspects of Domestic Violence in the Light of Amendments to the Police Act ad Other Acts, “Internal Security”* 2021, No. 13 (2).
7. Gadomska-Radel A., *Przesłuchanie dziecka jako ofiary i świadka przestępstwa w procesie karnym*, Warszawa 2015.
8. Gutekunst W., *Taktyka przesłuchania nieletnich*, „Problemy Kryminalistyki” 1964, nr 47.
9. Horna-Cieślak M., Budzyńska A., Masłowska P., *Organizacja przesłuchania dziecka* [w:] Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Przesłuchanie małoletniego świadka w postępowaniu karnym. Poradnik dla profesjonalistów*, Warszawa 2018.
10. Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., nr 120, poz. 526 ze zm.).
11. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 961).
12. Kotowski W., *Ustawa o Policji. Komentarz*, LEX/el. 2021, <<https://sip.lex.pl/#/commentary/587322916/642786/kotowski-wojciech-ustawa-o-policji-komentarz-wyd-iv?cm=URELATIONS>>, 4 kwietnia 2024 r.
13. Kowalewska-Borys E., *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, Warszawa 2012.
14. Parafianowicz J. [w:] Piaszkowska O.M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2023, <<https://sip.lex.pl/#/commentary/587838414/711346/piaskowska-olga-maria-red-kodeks-postepowania-cywilnego-postepowanie-procesowe-komentarz...?cm=URELATIONS>>, 4 kwietnia 2024 r.
15. Postanowienie SA w Krakowie z 15 stycznia 2013 r., sygn. III AUz 1/13, LEX nr 1264369.
16. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 listopada 2020 r. w sprawie wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (Dz.U. z 2020 r., poz. 2066), uchylony.

17. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wydawania przez policjanta wobec osoby stosującej przemoc domową nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania oraz zakazu wstępu (Dz.U. z 2023 r., poz. 1613).
18. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, umieszczanego na drzwiach mieszkania wobec niemożności ich doręczenia (Dz.U. z 2023 r., poz. 1607).
19. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru protokołu czynności opuszczenia wspólne zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, w związku z wydaniem nakazu lub zakazu (Dz.U. z 2023 r., poz. 1612).
20. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 10 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc domową, wobec której został wydany nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu, pozostawionego w razie niemożności doręczenia korespondencji (Dz.U. z 2023 r., poz. 1614).
21. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 października 2020 r. w sprawie wzoru protokołu czynności opuszczenia wspólne zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, w związku z wydaniem nakazu lub zakazu (Dz.U. z 2020 r., poz. 1985), uchylony.
22. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 października 2020 r. w sprawie wzoru zawiadomienia osoby stosującej przemoc w rodzinie, wobec której został wydany nakaz lub zakaz, umieszczanego w drzwiach mieszkania (Dz.U. z 2020 r., poz. 1951), uchylony.
23. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2013 r., poz. 1642), uchylony.
24. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 maja 2023 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2023 r., poz. 1083).
25. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2020 r. w sprawie sposobu przygotowania przesłuchania przeprowadzanego w trybie określonym w art. 185a–185c Kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r., poz. 1691).
26. Różycka A., *Zasadność nowych środków ochrony osób doznających przemoc domowej*, „Prawo w Działaniu” 2020, nr 41.
27. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej IX kadencji, Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 279.
28. Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji krajowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w roku 2022 za okres od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia 2022 r., Warszawa 2023.
29. Strus-Wołos M. [w:] Wiśniewski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Art. 506–729*, Warszawa 2021, <<https://sip.lex.pl/#/commentary/587850903/648343/wisniewski-tadeusz-red-kodeks-postepowania-cywilnego-komentarz-tom-iii-art-506-729?cm=URELATIONS>>, 10 maja 2021 r.
30. Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz ustawy — Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2013 r., poz. 849).
31. Ustawa z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 289).
32. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1550 ze zm.).
33. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. — Kodeks wykroczeń (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 2119).
34. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. — Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1124 ze zm.).
35. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 1266 ze zm.).
36. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. — Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 ze zm.).
37. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 334 ze zm.).

38. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 424).
39. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 218 ze zm.).
40. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 956).
41. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. — Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 37).
42. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 145).
43. Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 535).
44. Wyrok SN z 10 grudnia 2018 r., sygn. II DSS 11/18, LEX nr 2644724.
45. Wyrok SN z 3 lipca 1997 r., sygn. IV KKN 430/96, LEX nr 31422.
46. Wytyczne nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz wydawania nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (Dz. Urz. KGP z 2020 r., poz. 63).
47. <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-02/Odpowiedz_MRIPS_rodzina_przemoc_10.02.2023_0.pdf>, 4 kwietnia 2024 r.
48. <<https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/201373,Przemoc-w-rodzinie-dane-od-2012-roku.html>>, 4 kwietnia 2024 r.

DOI: 10.5604/01.3001.0054.6140

[http://dx.doi.org/ 10.5604/01.3001.0054.6140](http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0054.6140)

Słowa kluczowe: przemoc domowa, Policja, ofiara, sprawca, nakaz, zakaz

Streszczenie: Przemoc domowa stanowi istotny problem społeczny, który nie traci na aktualności i w konsekwencji prowadzi do wiktymizacji ofiar. Sprawca swoim działaniem narusza podstawowe prawa ofiary, a mianowicie jej godność, wolność i nietykalność cielesną. W związku z tym zaistniała konieczność zarówno usprawnienia postępowania i zwiększenia skuteczności funkcjonujących rozwiązań prawnych w zakresie ochrony osoby doznającej przemocy domowej, jak i wprowadzenia w obowiązującym porządku prawnym dodatkowych nowych instrumentów ochrony mających na celu szybkie izolowanie sprawcy przemocy domowej od ofiary — nie tylko we wspólnie zajmowanym mieszkaniu, ale także w innym miejscu. Wprowadzone do ustawy o Policji instrumenty ochrony prawnej osób doznających przemocy domowej w postaci nakazu i zakazu, zakazu zbliżania, zakazu kontaktowania lub zakazu wstępu niewątpliwie stanowią wyraz efektywniejszego zabezpieczenia interesów ofiar przemocy i są najskuteczniejszym sposobem jej przerwania. Natychmiastowe odizolowanie osoby doznającej przemocy domowej od osoby stosującej przemoc zapewnia bezpieczeństwo ofierze, wpływa na poprawę jej sytuacji i przyczynia się do przeciwdziałania temu zjawisku.